

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ"

Всеукраїнська науково-практична конференція

**«Медіаграмотність: нові технології та інструменти
протидії дезінформації в епоху штучного інтелекту»**

30 жовтня 2025

Національний університет «Одеська юридична академія»

Факультет журналістики

«Медіаграмотність: нові технології та інструменти протидії дезінформації в епоху штучного інтелекту»

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Одеса, Національний університет «Одеська юридична академія»,

30 жовтня 2025 року)

Одеса 2025

Відповідальний за випуск:

Скалацька Олена Віталіївна

– доктор філософських наук, професор, декан факультету журналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [наук. ред. В.Колкутіна, упоряд. Ю.Грушевська]. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2025. 79 с.

Матеріали конференції присвячені визначенню перспективних напрямів досліджень медіаграмотності, журналістики й соціальних комунікацій.

Призначається для науковців і викладачів у галузі соціальних комунікацій, а також аспірантів, студентів і широкого кола читачів.

Матеріали публікуються в авторській редакції.

© Національний університет

«Одеська юридична академія», 2025

Назаренко Оксана

МОВА МЕДІА: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА МАНІПУЛЯЦІЯ В
СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ 42

Налівайко Андрій

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ЛОГІКИ Й МИСЛЕННЯ..... 46

Новак Вадим

ТЕХНОЛОГІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ВПЛИВ
НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ ТА СУСПІЛЬНІ ПРОЦЕСИ 50

Скалацька Олена

МЕДІАГРАМОТНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ.....

Слободська Лариса

КРИЗА МОВНОЇ ЕТИКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ВТОРИННІЙ
ТРАВМАТИЗАЦІЇ В ЕПОХУ «ОДНООСІБНОГО» МЕДІА:
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ 59

Стекольников-Кукін Андрій

ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ПІДВИЩЕННЯ
СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА 64

Тоцький Роман

ДОВІРА ДО МЕДІА В ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЯК НЕ
ВТРАТИТИ «ЛЮДСЬКИЙ ГОЛОС» 68

Хаміцевич Марія

ВЕРИФІКАЦІЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО КОНТЕНТУ В ІНТЕРНЕТ-
ВИДАННІ «МИКВІСТІ»: МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ФАКТЧЕКІНГУ
..... 72

Чабала Уляна

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ НАРАТИВІВ (МІЖНАРОДНИЙ
АСПЕКТ): ЯК СПОРТ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У
ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ МЕДІА..... 76

Циберман Олександра

АНАЛІЗ КЛАСИФІКАЦІЇ РОЗВАЖАЛЬНИХ І ДЕМОНСТРАЦІЙНИХ
ФОРМ У МАСОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ..... 79

Ципердюк Іван

Стеколыщиков-Кукін Андрій

ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ: ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ СУСПІЛЬСТВА

Проаналізовано компоненти протидії дезінформації в сучасному медіапросторі, досліджує її вплив на громадську думку та демократичні процеси, а також пропонує стратегії та методи для підвищення медіаграмотності та ефективної протидії хибним наративам.

Ключові слова: Критичне мислення, дезінформація, інфодемія, фактчекінг, когнітивний імунітет

Componentsofcounteringdisinformationanalyzedinthecontemporarymedialandscape, investigatesitsimpactonpublicopinionanddemocraticprocesses, andproposesstrategiesandmethodsforenhancingmedialiteracyandeffectivelycounteractingfalsenarratives.

Key words: Criticalthinking, disinformation, infodemic, fact-checking, cognitiveimmunity.

Ефективна протидія дезінформації є критично важливою вимогою для збереження демократичних інститутів та інформаційного суверенітету в умовах глобальної «інфодемії». Використання дезінформації не є новим, але в останні роки її вплив став значнішим. Сьогодні дезінформація – одна із найголовніших загроз не лише для національної безпеки окремих держав, але й для усього демократичного світу, європейських цінностей та міжнародної безпеки[1, с. 530].

Згідно з науковими дослідженнями, фокус має зміщуватися від реактивного фактчекінгу до превентивних стратегій, які підвищують когнітивну стійкість індивідів. Це вимагає розвитку низки практичних навичок, що об'єднуються в рамках медіаграмотності та критичного мислення.

Критичне мислення є основою для розпізнавання маніпуляцій. Воно передбачає не лише здатність аналізувати отриману інформацію на предмет логічних помилок та необґрунтованих припущень, але й рефлексувати над

власними упередженнями. Основними практичними компонентами критичного мислення є:

Оцінка джерела інформації – навички ідентифікації надійності, авторитетності та потенційної упередженості джерела. Це включає перевірку історії публікацій, фінансування та професійної репутації.

Зокрема, зарубіжні дослідники намагаються не використовувати поняття «фейкової інформації», оскільки воно охоплює складні явища забруднення інформації, а також цей термін почали активно вживати політики у всьому світі для медіа, інформацію яких вони вважають невідповідною, і цим самим підривають свободу та довіру до ЗМК. Тому, чітко виокремлюють такі поняття як «дезінформація» («dis-information») – це інформація, яка є неправдивою та навмисно створена для заподіяння шкоди людині, соціальній групі, організації чи країні; «помилкова інформація» («mis-information») – неправдива інформація, яка не створена з метою заподіяння шкоди та шкідлива, зловмисна інформація («mal-information») – інформація, яка базується на реальних подіях та використовується для заподіяння шкоди людині, організації чи країні [4. с. 38].

Латеральне читання – замість глибокого занурення в один матеріал, цей метод передбачає швидкий перехід на інші ресурси (з використанням пошукових систем) для перевірки заяв, зроблених у першоджерелі. Це найефективніша стратегія, доведена дослідниками Стенфордської групи з медіаграмотності.

Розпізнавання маніпулятивних прийомів – навички ідентифікації емоційного впливу, використання хибних наративів, апеляції до страху чи гніву, а також поширених логічних хиб.

Використовуючи технології соціального та ідеологічного маніпулювання ЗМК формують медіа-реальність регіонального або локального інформаційного середовища окремих держав, за допомогою ж системної маніпулятивної технології (наприклад, технологій інформаційної

війни) конструюються елементи міжнародної медіа-реальності на рівні глобального інформаційного середовища[2, с. 9].

Технічні навички фактчекінгу є незамінними практичними уміннями.

Зворотний пошук зображень та відео – використання інструментів (наприклад, GoogleImages, TinEye, InVID) для визначення оригінального контексту фото або відео, що дозволяє викрити випадки маніпуляції контекстом (подача старих матеріалів як нових).

Перевірка метаданих – аналіз елементів, таких як дати, місця або імена, за допомогою відкритих даних (геолокаційних сервісів, баз даних).

Верифікація цитат – здатність швидко знайти першоджерело цитати чи статистичних даних для підтвердження їхньої точності[7, с. 254].

Когнітивна стійкість.

Пребункінг (Prebunking) – процес превентивного ознайомлення аудиторії з типовими техніками дезінформації (наприклад, емоційним завантаженням, використанням теорій змови). Це створює когнітивний «імунітет», коли людина стикається з реальною маніпуляцією, вона швидше її розпізнає та протидіє[6, с. 218].

Особистісна стійкість – розвиток навичок усвідомленого споживання інформації, що включає здатність призупинити дію («Stop, Reflect, Verify») перед поширенням контенту, який викликає сильні емоції, оскільки дезінформація часто експлуатує наше швидке, інтуїтивне мислення.

Людя́м нині́ деда́лі́ складні́ше мисли́ти й висловлюва́тися логі́чно, шука́ти нові́ й несподі́вані спосо́би вирі́шення пробле́м, адже ми́живемо́ у вели́чезному інфо́рмаційно́му полі́, де необхі́дні да́ні можна́отрима́ти за оди́ним клі́ком або зви́чайною голо́совою ко́мандою. Незда́тність аналі́зувати інфо́рмацію́ є наслідко́м того, що́ її́ обра́з незатри́мується́ в думка́х надовго́ і швидко́ замі́нюється́ на інши́й, як підча́с переми́кання кана́лів чи пере́гляду нови́н[5. с. 78].

Загалом, науковий консенсус доводить, що лише комплексний підхід, який інтегрує освіту з медіаграмотності, тренування критичного мислення та

використання технологічних інструментів, може надати громадянам необхідні практичні навички для ефективної навігації в сучасному дезінформаційному середовищі.

Література

1. Варга Т. М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни Росії проти України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 4, 2024. С. 21-38.
2. Дзьобань О. П. Маніпулятивний характер інформаційного середовища сучасного суспільства. *Інформація і право*. № 3 (12), 2014. С. 5-12.
3. Денисенко В. «Як зруйнувати російський мір». Київ: Наш Формат, 2023. 208 с.
4. Звоздецька О. Дезінформація як загроза національній безпеці Європейського Союзу: проблеми та підходи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2021. С. 30-39.
5. Мороз О. «Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців». Київ: YakabooPublishing, 2020. 264 с.
6. Почепцов Г. Г. «Фейки і дезінформація: що далі?». Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. 224 с.
7. Яковлев М. «Теорії змов. Як (не) стати конспірологом». Київ: Наш Формат, 2020. 352 с.

Науковий керівник: Валентина Стеколицькова, к.н.соц.ком., доц., завідувачка кафедри журналістики та філології ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»